

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ETIKA FILÓNA Z ALEXANDRIE

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Autor práce: Barbora Fuková

Studijní obor: Vychovatelství – pedagogika volného času

Ročník: 3.

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, že aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací na Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 31.3.2016

Barbora Fuková

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé práce PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

OBSAH:

Úvod.....	2
1. Doba Filóna Alexandrijského	4
1.1. Charakteristika Filónových děl.....	5
1.2. Filón a Mojžíš.....	6
2. Filónovo učení	7
2.1. Etika.....	7
2.2. Filón a ctnosti	8
2.3. Filón a etika	10
3. Moudrost.....	12
4. Hříchy proti moudrosti	21
Závěr	24
Seznam literatury	27
ABSTRAKT	29
ABSTRACT.....	30

Úvod

Ve své práci se budu věnovat jedné z mnoha osobností, které měli vliv na utváření filosofických a etických myšlenek a postojů v tehdejší společnosti. Celá práce se věnuje životu a tvorbě Filóna, též známého jako Filón Alexandrijský. Tato osobnost je neprávem trochu pozapomínána.

Význam Filóna vidíme především pro křesťanství, v židovské tradici se jeho dílo moc neujalo, odchýlil se prý příliš od tradic, díky tomu se nám také dochovala většina jeho spisů, protože z něj křesťanští autoři často čerpali.¹ Ve spojitosti s mým oborem studia je Filónova etika důležitá z několika důvodů. Osobnost pedagoga volného času hraje velkou roli jako taková. Každý je jiný, na nás záleží, jaké hodnoty a ctnosti uznáváme a to vlastně předáváme dál. Na tomto vlastně velmi záleží, my máme vliv na utváření jiných osobností. Stačí si představit jakoukoliv volnočasovou aktivitu s pedagogem, kolektiv k němu vzhlíží, přebírá jeho postoje, myšlenky a nechává se ovlivnit. Proto máme velkou odpovědnost a snažíme se kolektiv ovlivňovat v pozitivním slova smyslu, snažíme se oživit tradice, které v dnešní společnosti zanikají a snažíme se upevnit morální zásady a ctnosti. V tomto směru je dobré se mít vždy o koho opřít, o Bibli, filosofy či významné osobnosti. Co také patří k pedagogovi volného času, je, že se nikdy nemůže přestat učit a musí si neustále rozšiřovat obzory. A tak právě etika filosofa, který žil a tvořil na začátku našeho letopočtu, může být dostatečně motivující a stojí za to dozvědět se víc. Filón ačkoliv byl židovského vyznání, hebrejsky zřejmě neuměl, byl velmi ovlivněn helénismem a řeckou kulturou. V minulosti ho dokonce někdo označil za křesťana, více méně položil základy křesťanství. Jeho pohled a způsob, jak vyložil Starý zákon a jaké ctnosti vyznával, je dobrou inspirací, jak svět viděli tenkrát, co společnost pokládala za správné a dobré a co vidíme v dnešní době. Myslím, že je velmi důležité upevňování hodnot, ctností a morálních zásad, hlavně dnes. Dalším důležitým pojmem je lidská důstojnost, i starověcí antičtí filosofové se tímto pojmem zabývali. V tomto období se bere v potaz převážně kontingentní pojetí, ale pomalu dostává slovo i inherentní pojetí důstojnosti. A to si myslím, že je i dnes ohroženo, lidská důstojnost jako taková.

Filónova díla se věnují především biblickým příběhům, etice a ctnostem. Právě proto jsem si také dané téma vybrala. Zajímá mě pohled na ctnosti na počátku našeho

---

¹ Srov. JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 1. Kontext Filóna Alexandrijského.

letopočtu. Na tuto dobu to byly revoluční myšlenky. Mým cílem je popsat život a tvorbu Filóna Alexandrijského a snažit se shrnout jeho myšlenky v oblasti etiky a ctností.

Na začátku práce se zaměřím na prostředí, ve kterém Filón vyrůstal, žil a tvořil. Lze s jistotou říci, že tímto prostředím byl ovlivněn jako člověk, tak i především jako autor. Také samozřejmě doba, ve které tvořil, ovlivnila jeho myšlenky.² Jeho díla měla rozdílný charakter, podíváme se na podobné znaky a také jak se k jeho dílům vyjadřovali různí autoři a kritici.

V další části jsem se věnovala Filónovi a myslitelům, které měl v oblibě. Byl to především Platón, ale také např. Mojžíš. Bibli jako takovou Filón považoval za nejdůležitější dílo a Mojžíš byl pro něj myslitel par excellence. Jako hlavní cíl této práce je přiblížit Filónův pohled na etiku a ctnosti, které jsou s tím spjaté. Protože ve svých dílech se Filón zabývá mnohými ctnostmi, vybírám pro účely této práce jednu nejčastěji zmiňovanou.

Dle mnoha kritiků jsou Filónova díla nesystematická, nepřehledná a bez širšího pohledu hůře pochopitelná. I když pro nás dnes již patří mezi autory, které se tolika nečtou, navíc jsou psaná v době, kdy nikdo z nás nežil. Z toho důvodu mohou být hůře pochopitelná, přesto rozhodně stojí za to se nad tím zamyslet. Některá jeho díla jsou nadčasová a jeho myšlenky si pozornost zaslouží, nejen u vědců, docentů či velmi vzdělaných lidí, ale i širší veřejnosti. Bohužel díky tomu, že v jeho díle najdeme příliš mnoho prvků různých filosofických proudů, to občas vedlo k nedůslednostem, nejasnostem či nesrovnalostem.

Během této práce jsem měla možnost poznat mnoho nových děl. Nejvíce jsem čerpala z knihy Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory od V. Ježka. Neméně přínosnou je kniha Filosofické myšlení helénistického židovstva od F. Kováře. Velmi přínosným a pro mě zajímavým dílem je od M. Šediny - Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží. To jsou Filónova vlastní díla přeložena a zpracována. Samozřejmě jsem čerpala i z jeho dalších vlastních děl, která jsou k dispozici v anglickém jazyce.

---

² Srov. KOVÁŘ, F. *Filosofické myšlení helénistického židovstva*. Praha: Herrmann, 1996.

1. Doba Filóna Alexandrijského

Předtím než se zaměříme na tvorbu a etiku Filóna, je nutné alespoň stručně přiblížit život autora a také dobu, ve které žil a tvořil. Filón pocházel z území dnešního Egypta. Doba a prostředí, ve kterém žil má bezesporu vliv na jeho myšlení a tvorbu. Celý svůj život prožil ve městě Alexandrie, která se nachází u západního ramene delty Nilu. Město založil Alexandr Veliký, dle něj dostalo také město jméno. Vznik města se datuje mezi léty 332 - 331 př. n. l. Alexandrie se brzy stala centrem obchodu a helénistické vzdělanosti. V letech 305 – 30 př. n. l. se Alexandrie stala hlavní městem ptolemaiovské říše, poté byla sídlem římských a byzantských guvernérů.³ V tomto období se právě narodil Filón známý též jako Filón Alexandrijský. Filón měl tu výhodu, že měl k dispozici ke studiu rozsáhlou knihovnu, v té době největší, která obsahovala nejstarší písemnosti – homérské eposy, Euripidova dramata a další.

Život Filóna se odhaduje přibližně od 25 př. n. l. až do 45 - 50 n. l. Filón se narodil ve vlivné a zámožné židovské rodině, která žila v egyptské diaspoře. I tady se projevoval velmi silný helénistický tlak. Nacházíme se totiž stále v době helénismu a velkého vlivu řecké filosofie. Helénští židé, kteří žili v diasporách, mluvili a psali řecky.⁴ I sám Filón psal v řečtině, o jeho řeckém vzdělání víme poměrně dost, ale není jasné, jaký charakter mělo jeho židovské vzdělání. Dle některých záznamů nedokázal číst a mluvit hebrejsky.⁵ Dle Kováře toto židovství bylo něco mezi palestinským židovstvím a helénismem. Spojení těchto oblastí se projevilo v literatuře a především ve filosofickém myšlení. Aby se udržela původní tradice, sloužily k tomu pravidelné návštěvy synagog, kde vše probíhalo v řečtině. Svatou knihou židů byla vždy Tóra, v ní nalézali lidé podporu pro svoje chování a jednání.⁶ Dle dochovaných písemností máme naprostou jistotu jen s jediným rokem z Filónova života, a to rok 39 n. l., kdy Filón vedl výpravu za Gajem Kaligulou do Říma jménem alexandrijských židů. Příčinou vyslání této delegace byla pohroma vůči židům, která se udála za prefektury Flaka. Filón hájil židovské práva a připomenul, že za vlády Augusta měli židé právo žít podle svých

---

³ Kolektiv autorů Encyklopedického institutu Československé akademie věd. *Malá československá encyklopedie*. Praha: Academia, 1984. I. svazek A-Č.

⁴ Kolektiv autorů Encyklopedického institutu Československé akademie věd. *Malá československá encyklopedie*. Praha: Academia, 1984. II. svazek D-CH.

⁵ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 1. Kontext Filóna Alexandrijského, s. 9.

⁶ KOVÁŘ, F. *Filosofické myšlení helénistického židovstva*. Praha: Herrmann, 1996, s. 78.

starověkých zákonů. Židé měli právo žít vedle Řeků a Římanů a neměli být oddělováni či dokonce přirovnáváni k Egypťanům.⁷

Nejvíce se Filón vztahoval k tvorbě Platóna a některé jeho spisy se staly pro Filónovu tvorbu zásadní. Musíme si uvědomit, že je vše ovlivněno řeckou filosofií a přesto je Filón praktikující Žid. Snažil se alegoricky vyložit Starý zákon a spojit ho s řeckou filosofií, zvláště platonismem a stoicismem. Výrazně ovlivnil utváření raně křesťanských představ. Byl představitelem tzv. elekticismu, spočívá to ve spojování myšlenek různých filosofických škol a směrů, bez ohledu na jejich slučitelnost a protikladnost a bez snahy o jejich hlubší teoretickou syntézu.⁸ Filón dokázal spojit i zdánlivě neslučitelné.

1.1. Charakteristika Filónových děl

Většina Filónových děl má velmi silný vztah k židovské Bibli, která je nejdůležitějším dílem dle Filóna. Jeho díla jsou rozmanitá a není snadné je charakterizovat, díla se liší ve svých strukturách i úmyslech. Pro některé autory se může zdát, že Filónova díla byla nesystematická.⁹ Jedním z autorů, kteří pod povrchem vidí hlubší systematické myšlení, je Wolfson. Jeho zdánlivou nesystematičnost odůvodňuje tím, že je následkem toho, že Filón následoval exegetické¹⁰ procedury, které byly užívány v synagoze.¹¹ Filón rozvíjí témata, která se nachází i v jiných filosofických částech jeho díla a která mají vztah k řeckým filosofickým tématům. Jacques Cazeaux věří, že díla Filóna mají úplnou souvislost a strukturu. Uvádí dva termíny, aby podložil svoje tvrzení. Za první termín *náhrada*, týká se to neustálého citování jiných textů, kterými by Filón mohl podpořit základní text. Druhý termín *přebytek* se týká toho, jak Filón očekává a předvídá jiné téma a verše zatímco vysvětluje jeden text. Ve výsledku se pak stane, že náhradní texty se dostávají do textu kvůli souvislosti s budoucími

---

⁷ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 1. Kontext Filóna Alexandrijského, s. 9-12.

⁸ NESVADBA, P. *Slovník základních pojmů z filosofie*. Praha: Fortuna, 1999. S. 26.

⁹ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 1.1. Povaha Filónových děl, s. 13-16.

¹⁰ exegeze – výklad textu, zejména Bible.

¹¹ WOLFSON, H. A. *Philo, Foundations of religious philosophy in Judaism, Christianity and Islam*. Harvard University Press, 1948, s. 96.

tématy.¹² V jeho výkladu se prolínají myšlenky vzniklé na půdě rozmanitých filosofických tradic. Šedina o tom mluví jako o „tragickém stínu“, který zahaluje Filónovo dílo.¹³ Není nijak překvapivé, že Filónova díla (dochovala se většina jeho děl, po většinou se jedná o komentáře k biblickým textům) nejeví známky duchovní originality a myšlenkové velikosti autora. Nicméně musíme přiznat, že Filónova díla byla velmi oblíbená, především mezi křesťanskými a pohanskými autory. Rabínský judaismus neměl pro Filóna příliš pochopení, jeho jméno se objevuje v textech až v 16. století. Význam Filóna vidíme především pro formující se křesťanství. Ale právě díky křesťanským autorům se nám dochovala Filónova díla. Ovlivnění Filónem můžeme vidět u významných osobností jako je Origenes, Klement Alexandrijský či Augustin.

1.2. Filón a Mojžíš

Pro Filóna je postava Mojžíše - jako „autora“ posvátného textu, první filosof a myslitel par excellence. Od něj poté další řečtí učenci získávají své nejlepší myšlenky. Mojžíš je filosof, který získává božské zjevení a poznání, má povahu helénistického filosofa. Mojžíš stejně tak jako Bůh neprojevuje racionální emoce, tudíž je nejbližším spojencem Boha. Mojžíš komunikuje s Bohem pomocí své mysli v Sinai.¹⁴ Důležitost Mojžíše pro Filóna je zřejmá, přesto Filón nekonal to, co někteří autoři v Alexandrii a to „zbožšťování Mojžíše“. Je to potvrzeno divadelní hrou, kterou napsal Ezechiel. Dle některých badatelů Filón staví Mojžíše mezi Boha a člověka. Ruina poukazuje, že je Mojžíš prezentován jako filosof – král.¹⁵ Je nutno říci, že i přesto, že Filón Mojžíše obdivoval, dodržoval určitý odstup a nezbožšťoval ho. Představoval ho jako prototyp helénistického filosofa.

---

¹² RUNIA, D. T. *The Structure of Philo's Allegorical treatises*. 1984. S. 211.

¹³ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. Logos a pneuma, s. 10.

¹⁴ Tamtéž, s. 9.

¹⁵ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 2.9 Filozof Mojžíš, s. 60 – 61.

2. Filónovo učení

Filónovo učení lze rozdělit do 3 odvětví – etika, fyzika a logika, stejně jako se dělila klasická filosofie. Dle Filóna lze jednoduše následováním Boha žít v souladu s přírodou, jelikož příroda představuje boží Logos ve světě. Také ctnost může vést k blaženému životu. Je několik ctností, které Filón vychvaluje, především je to spravedlnost nebo moudrost.¹⁶ Nejvyšším principem je Filónovi jediný, starozákonní Bůh. V jeho pojetí je Bůh zcela transcendentní, nepoznatelný, přiblížit se mu lze skrz prorocké extáze či mystickou vizí. To se dá poté považovat za nejvyšší stupeň pozemské blaženosti. Koncepte Loga je důležitou součástí Filónových doktrín. Logos se nachází v rozumném světě a obsahuje božského Loga neboli božský rozum. U Filóna může být Logos totalita „idejí“ v rozumném světě neboli jediná idea, která obsahuje všechny ideje. Můžeme se též setkat se synonymy jako ctnost, moudrost nebo čistá filosofie.¹⁷ Logos se rodí z Boha a Sofie a vytváří dvě hlavní síly Boha. Mezi Bohem a člověkem se pak nacházejí „přechodové entity“, v nich vystupují démoni, andělé, duše, kteří jsou Filónem nazýváni jako Boží služebníci.

2.1. Etika

Slovo etika pochází z řečtiny a je to filosofická věda o mravnosti jako stránce života společenského člověka, o původu a podstatě morálního vědomí a jednání. V předmarxistické filosofii byla etika považována za praktickou filosofii, tj. aplikace určité filosofické koncepce na jednání a život člověka. Zdroj mravnosti byl spatřován v bohu – teologická etika, v přírodě a přirozenosti člověka – naturalistická etika, v autoritě. Morálka lidstva v sobě obsahuje mravní zkušenost mnoha generací a směřuje k rozvoji sociálních společenských vztahů a k všestrannému rozvoji osobnosti.¹⁸ Právě i etika a především člověk a jednání, byla námětem Filónových děl a to má být primárně náplní této práce.

---

¹⁶ KOVÁŘ F. *Filosofické myšlení helénistického židovstva*.

¹⁷ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 5.2 Logos, s. 190 – 193.

¹⁸ Kolektiv autorů Encyklopedického institutu Československé akademie věd. *Malá československá encyklopedie*. Praha: Academia, 1984. II. svazek D-CH.

2.2. Filón a ctnosti

Ctnost je jednou z kategorií etiky, která označuje kladné morální vlastnosti osobnosti. Opakem ctnosti je nectnost nebo amorálnost.¹⁹ Ctnost jako taková není nedostupný ideál, ale reálná možnost nebo dokonce potřeba. Neexistuje člověk, který by se stal ctnostným automaticky nebo po přečtení nauky o ctnostech. Tady jde samozřejmě o možnost volby, každá lidská bytost se může svobodně rozhodnout, zda následovat správnou cestu a stát se ctnostným člověkem nebo naopak.²⁰

Aristoteles vymezoval ctnost jako takové jednání a návyk, který zachovává správný střed mezi krajnostmi, např. statečnost je středem mezi zbabělostí a opovázlivostí.²¹ Filón navazuje na stoiky a jejich učení. Ctnost hrála u stoiků významnou úlohu.²² Definovali ji jako dispozici duše, na jejímž základě je člověk ve shodě sám se sebou a tedy i se samým logem. Ale narozdíl od Aristotela ctnost nechápali jako střed mezi dvěma protikladnými neřestmi, ale jako samou krajnost, která je totožná s moudrostí, zatímco krajnosti na druhé straně jsou shodné s neřestmi.²³

Sokratův žák Platón si povšiml různé mentality různých národů. Řekové si např.: váží vědění a moudrosti, bojovní Trákové vychvalují svou statečnost. Tato různorodost povah je možná, protože dobrý člověk užívá svých schopností správně.²⁴ Základní ctností je pro Platóna spravedlnost se třemi složkami: moudrostí, statečností a uměřeností.²⁵

Pojem ctnosti se během staletí měnil a vyvíjel. Nauky o ctnostech byly rozpracovány několika církevními otci. Pojem kardinální ctnosti použil jako první svatý Ambrož. Ctnosti přirovnal ke čtyřem řekám, které protékají rájem. Termín kardinální je odvozen od slova *cardo* - čep u dveří a naznačuje, že se kolem těchto ctností otáčí celý

---

¹⁹ Kolektiv autorů Encyklopedického institutu Československé akademie věd. *Malá československá encyklopedie*. Praha: Academia, 1984. I. svazek A-Č.

²⁰ Srov. GÜNTHER A. *Morálna teológia*, I/b, Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, Rím, 1988, čl. 645.

²¹ Kolektiv autorů Encyklopedického institutu Československé akademie věd. *Malá československá encyklopedie*. Praha: Academia, 1984. I. svazek A-Č.

²² ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 94-96, s. 556-557.

²³ Srov. MONDIN G.B., *Dějiny filozofie – starověk*, s. 145-146.

²⁴ ŠPIDLÍK T., *Prameny světla*, Křesťanská akademie, Řím 1981, s. 177.

²⁵ Není však snadné poznat, kdy a jak má která z těchto ctností vystoupit do popředí. Proto je nutná i čtvrtá ctnost, spravedlnost. Jejím úkolem je uvádět všechno jednání v rovnováhu. Citace: tamtéž.

morální život člověka.²⁶ Mezi morální ctnosti patří - moudrost, spravedlnost, statečnost a mírnost.²⁷

„A miluje-li kdo spravedlnost, jejím dílem jsou ctnosti, ona vyučuje rozvaze a rozumnosti, spravedlnosti a statečnosti, nad které v lidském životě není nic prospěšnějšího.“ (Mdr 8,7)

Filón napsal čtyři traktáty o ctnostech - o odvaze, o lidumilnosti, o pokání a o vznešenosti. Nejobsáhlejší traktát je o lidumilnosti, ze kterého převzal svoje přikázání např. Klement Alexandrijský. Filón i Klement píše, že zbožnost nás učí uctívání Boha. Přičemž Zákon je nástrojem, který učí zbožnost.²⁸ V publikaci o Klementu se dozvídáme: „Je tedy jasné, že všechny ostatní ctnosti, které jsou popisovány Mojžíšem, sloužily Řekům, aby začali vyvíjet svůj vlastní morální systém; myslím samozřejmě odvahu, zdrženlivost, prozíravost, spravedlnost, vytrvalost, trpělivost, důstojnost a sebeovládání; a ze všeho nejvyšší zbožnost.“²⁹

V publikaci O neměnnosti boží (81) se Filón snaží dát theologický základ aristotelskému motivu středních ctností. Řečeno terminologií aristotelské etiky, „to, co je pro Milóna málo, je pro začátečníka v atletice příliš mnoho.“ „Proto se každý znalec vyhýbá nadbytku a nedostatku a volí si střed, střed vzhledem k nám.“ Ctnost, jak dodává Aristoteles, se týká citů a jednání, u nichž nadbytek je chybou a nedostatek je předmětem výtek, kdežto střed je chválen.³⁰

---

²⁶ Srov. AKVINSKÝ T., *Teologická summa*, I. díl, II. část, Olomouc, Edice Krystal 1938, otázka LV., čl. 1, s. 419.

²⁷ Srov. SKOBLÍK J., *Přehled křesťanské etiky*, Karolinum, Praha 1997, s. 111.

²⁸ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autority*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 3.10 Zákon a ctnosti u Klementa Alexandrijského, s. 112-116.

²⁹ Van den HOEK, A. W. *Clement of Alexandria and His Use of Philo in the Stromateis: An Early Christian Reshaping of a Jewish Model*. Brill Archive, 1988. S. II 78,2-3 „It is then clear also that all the other virtues described in Moses supplied the Greeks with the starting point of their moral system; I mean courage and temperance and prudence and justice and endurance and patience and dignity and self-restraint; and over and above them, piety.“

³⁰ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 79-81, s. 545-547.

2.3. Filón a etika

Ze všech bytostí a stvoření je to právě jenom člověk, který má svobodnou vůli a může inklinovat jak ke ctnosti, tak i k neřesti. Podle Filóna se tato schopnost nachází v racionální duši, tato část duše umožňuje rozlišovat mezi dobrem a zlem. Člověk jako téměř jediná bytost, která navzdory tomu, že je schopna rozlišovat mezi dobrem a zlem, si většinou vybírá to nejhorší a odmítá to, co by správně mělo být jeho v zájmu a je obviňován z předem připraveného a úmyslného hříchu. Racionální a iracionální část duše se nacházejí v konfliktu, zvláště v případě, kdy se racionální část duše snaží získat kontrolu nad smysly a vášněmi.³¹

V neměnnosti boží (62) Filón důsledně označuje Boha jako bytí „bez kvality“ a to z důvodu, jakým způsobem je tento termín užíván ve stoické a peripatetické filosofii. Také Aristoteles hovoří o „kvalitě“ jako o vnitřním stavu či dispozici nějakého tělesného bytí, ale také jako o vlastnostech „působících podráždění našich smyslů.“ Filón právě přejímá tento pojem z Aristotelovy definice.³² V dalším odstavci se Filón zabývá pojmem špatně živení, což má na mysli duševní výživu. Jejíž špatné užívání stojí v základech stoické nauky. Podle stoiků vzniká již v okamžiku zrození, kdy je dítě vystaveno přílišné péči porodníků, pokračuje špatnou výchovou, zdvihující cenu bohatství a slávy na úkor ctnosti.³³

Filón se snažil vyložit Starý zákon alegoricky a tak i k vysvětlení etických a morálních vlastností používá alegorii. Takže když v edenské zahradě Adam, který představuje rozum, a Eva, která ztělesňuje smyslové vnímání, podlehl hadu (alegorie rozkoše), byli vyhnáni z ráje, tedy ze ctnosti. Spolu s tím ztratili i čtyři kardinální ctnosti, které jsou symbolizovány řekami, které vyvěraly z Edenu. Dále Filón uvádí, že když jsme byli dětmi, tak úplně podléháme našim vášním, které symbolizuje Egypt. Když postupně vyrůstáme do stupně dorostu, který je symbolizován Kenánem, podléháme neřestem. Stáváme se rozumnými tvory, když dosáhneme dospělosti. Část

---

³¹ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 5.11 Etika, s. 230 – 246.

³² ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 60-62, s. 528-530.

³³ Tamtéž. O neměnnosti boží 63-65, s. 530.

rozumová je symbolizována Adamem a smyslové vnímání Evou, tyto dvě části spolu spolupracují, mysl nejdříve pracuje skrze smyslové vnímání.³⁴

Filón čerpá mnoho témat z Platóna o vztahu člověka a Boha. Jedním z těchto témat je příbuznost neboli příbuzenský vztah, který existuje mezi Bohem a člověkem. Dalším z pojmů vyjadřuje dynamický proces, který by umožňoval být jako Bůh nebo božskost. Ten by mohl vést člověka k tomu, jak žít blažený a dokonalý život. Ideální stav člověka nastává tehdy, kdy mysl dosáhne kontroly nad našimi pěti smysly a čtyřmi vášněmi (bolest, strach, touha, rozkoš) a tudíž dosáhne harmonie.³⁵ Na dvou výročí od Mojžíše – „Bůh je jako člověk.“ a „Bůh není jako člověk.“, které dokázal spojit, vidí Filón dva principy lásku a strach. Vztah lásky k Bohu a strachu před ním je již ve Starém zákoně velice úzce propojen a často jsou tyto termíny chápány jako synonyma. V helénistickém židovství se láska k Bohu přenáší často na božskou moudrost a láska pak znamená zachovávat její zákony. Podle Filóna Bůh vyžaduje lásku k sobě jako dobrodinci, na druhé straně i bázeň, stejně jako vyvolává pán u svých poddaných. Je třeba mu sloužit nikoli napůl, ale celou svou duší, naplněnou vědomím o lásce k Bohu a uctívat jeho spravedlnost.³⁶

Chování a jednání člověka, zejména konání špatných skutků, je ovlivněno hněvem. Dle Filóna tyto emoce zbavují člověka možnosti svobodné volby mezi dobrem a zlem. Na základě Aristotela, opilý nebo nahněvaný člověk sice nekoná z nevědomosti, ale z opilosti či hněvu, a jeho konání je tudíž nevědomé. Vědomé rozhodnutí stojí ve vzájemném protikladu k žádostivosti. Co se děje s hněvem, nepochází z uvědomělé volby. Jak říká Filón, pokud je někdo poháněn žádostivostí nebo odrazován strachem ze své cesty nebo se potácí v bezmocném hněvu, je zbaven svobody rozhodování a stává se otrokem podléhající despotickým vládcům.³⁷

Cílem naší duchovní cesty je vzestup k Bohu. Příklad toho vzestupu můžeme vidět u Mojžíše. Tento vzestup popisuje Filón s ohledem na zkušenosti na Sinaji, také uvádí jeho vidění Boha. Filón taktéž hovoří o nedovolených způsobech vzestoupení na nebesa, třeba u Gaie Kaliguly, který v podstatě popřel výsadní postavení Boha. Filón

---

³⁴ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 5.11 Etika, s. 230 – 246.

³⁵ Tamtéž . Kapitola 5.11 Etika, s. 230 – 246.

³⁶ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 69, s. 534-536.

³⁷ Tamtéž . O neměnnosti boží 72-74, s. 538.

rozlišuje dva druhy nebeského vzestupu. Buďto osoba vzestoupí do přítomnosti Boha v nebi anebo se mysl povznáší nad stvořené věci, aby „viděla“ to, co je nestvořené. Tento způsob je určen Židům.³⁸

3. Moudrost

Moudrost je vždy uváděna jako první mezi ctnostmi. Někdy se nazývá také jako obezřetnost, prozíravost nebo opatrnost.³⁹ Vzhledem k tomu, že moudrost pochází z běžného života, nelze ji jednoduše definovat. Proto můžeme použít definici od Tomáše Akvinského, který navázal na Aristotela: „Moudrost je správné pravidlo jednání.“⁴⁰

„*Hospodin moudrostí založil zemi, nebesa upevnil rozumností.*“ (Př 3,19). Moudrost nebyla pro Izraelity pouze abstraktním pojmem, ale skutečností Boha, kterého nalézali v Tóře.

Všechny biblické texty se shodují v tom, že moudrost se nechává poznat jen tomu, kdo po ní skutečně touží a hledá: „*Sama obchází a hledá, kdo jsou jí hodni, na jejich stezkách se jim vlídně ukazuje a v každé myšlence se s nimi setkává.*“ (Mdr 6,16)

Filón se zmiňuje, že každý je obdařen duší a rozumem a pokud následuje správnou cestu bude obdařen ctnostmi - *V době, kdy člověk ještě vedl osamělý život a žena ještě nebyla vytvořena, zasadil Bůh podle vyprávění zahradu, jež se nepodobala žádné z těch, které známe my* (Gn 2,8 n).

V nich je totiž dřevo bez duše, třebaže jsou tyto zahrady plné rozmanitých stromů, z nichž některé se stále zelenají a poskytují tak našemu zraku neustálou rozkoš, jiné zase pučí a rozkvétají pokaždé na jaře. Mnohé z nich plodí ušlechtilé plody, které slouží člověku nejen jako výživa nutná pro jeho přežití, ale podporují také nadměrnou požívačnost jeho rozmarilého života. Jiné zase nesou jiný druh plodů určených divokým zvířatům. Co se však týče zahrady boží, jsou všechny její rostliny nadány duší a rozumem, jako své plody přinášejí ctnosti a neustálou duchapřítomnost myslí, která je

³⁸ JEŽEK, V. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004. Kapitola 5.11 *Étika*, s. 230 – 246.

³⁹ Srov. DACÍK, R., *Mravouka, Krystal*, Olomouc 1946, s. 217.

⁴⁰ Srov. BENEŠ, A., *Morální teologie, Krystal OP*, 1994, s. 82.

*s to rozeznat krásné a ošklivé, a nepomíjivý život prostý všech nemocí a všechny podobné věci.*⁴¹

Největší ctnost, která vzniká díky poznání moudrosti, můžeme vidět v dalším úryvku: *Strom života pak představuje zbožnost, jakožto největší ze všech ctností, jejímž prostřednictvím se duše stává nesmrtelnou, kdežto strom poznání dobrého a zlého je symbolem rozvažování stojícího ve středu a rozeznávajícího od sebe věci přirozeně protikladné.*⁴²

Dle Filóna mohou dokonalé ctnosti náležet pouze dokonalému člověku, jako např. Abrahám odevzdal všechno své bohatství Izákovi. *Také askétés, když se jej otec zeptal na příčinu poznání – „jak to, že jsi to tak rychle našel, synu?“ odpovídá ve stejném duchu, když říká: „Pán Bůh to postavil přede mne.“ (Gn 27,20). Když nám totiž Bůh dá poznat bez práce a námahy nauky věčné moudrosti, nalezneme náhle a neočekávaně pohled dokonalé blaženosti.*⁴³

Filón tuto myšlenku posouvá ještě dále: *Zachovalo si však sílu svého světla a postoupilo vstříc setkání se sobě příbuzným a přátelským světlem, jež je uschováváno v našich očích. Který smrtelník by tedy byl s to přijmout čisté a nesmíšené poznání Boha, jeho moudrost, rozvážnost, spravedlnost a vůbec každou z jeho ostatních ctností? Něčeho takového nemůže dosáhnout ani celé nebe a veškerý svět.*⁴⁴

Pokud se podíváme na Abraháma, člověka s dokonalými vlastnostmi, ten poznal, že je důležité nedělat věci pouze pro sebe, ale i pro Boha. Jeho věrnou následovnicí a žákyní byla Hannah, která přivedla na svět syna, kterého vedla k Bohu a tím pádem vrátila vše, co přijala. *Jeho žákyní a následovnicí se stává Hannah, dar boží moudrosti. Jméno Hannah znamená „její milost“. Když totiž otěhotněla, poté co přijala božské sémě, a vytrpěla porodní bolesti, porodila člověka nacházejícího určené místo v rámci božského řádu. Dala mu proto jméno Samuel. Samuel, které v překladu znamená „ten, jenž je přiřazen k Bohu,“ a vrátila tak Bohu zpět, co přijala. Soudila totiž, že neexistuje žádné dobro, které by bylo vlastní jen jí, nic, co by nebylo milostí Boha.*⁴⁵ Motiv boží

---

⁴¹ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O stvoření světa 153, s. 390-391.

⁴² Tamtéž. O stvoření světa 154-155, s. 392-393.

⁴³ Tamtéž. O neměnnosti boží 91-93, s. 554-555.

⁴⁴ Tamtéž. O neměnnosti boží 79-81, s. 544-545.

⁴⁵ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 5, s. 476-479.

milosti je jedním ze základních klíčů Filónovy interpretace lidského poznání. Právě v míře, v níž se mysl domnívá, že je sama o sobě příčinou něčeho, vzdaluje se možnosti vytvořit v sobě prostor zbožného jednání. Ani přiznání se k Bohu není totiž činem samotné duše, ale Boha. Filón se může v tomto ohledu opřít o výrok biblického Jóba: „*Hospodin dal, Hospodin vzal.*“ Podobný motiv nacházíme také u Plutarcha, podle něhož nejsou smrtelníci skutečnými vlastníky svého bohatství, nýbrž se starají o to, co je božské a co si bohové mohou vzít zase zpět.⁴⁶

Cesta k dosažení dokonalých ctností a poznání je moudrost - *A věz, že touto cestou je moudrost. Po její přímé a široké dráze vede své kroky rozum ve snaze dospět až na její konec, jímž není nic jiného než nalezení a poznání Boha. Tuto stezku však každý přítel těla zavrhuje, odmítá se po ní vydat a pokouší se jí zničit. Díky tomuto neexistuje větší nepřátelství, než jaké vládne mezi poznáním a tělesnou rozkoší.*⁴⁷ Cesta, kterou má na mysli Filón, je především cesta Mojžíšova kmene ze zajetí egyptské tělesnosti. Smyslem této cesty však podle Filóna není jen pouhé opuštění egyptských „hrnců“, ale očistný proces izraelského putování.⁴⁸

*Touto cestou - jak jsme již dříve zmínili - je moudrost, která jako jediná poskytuje duším, jež si toho žádají, možnost utéci se k nestvořenému. Neboť ten, kdo se vydá po královské cestě, bude po ní s velkou pravděpodobností kráčet bez jakýchkoli překážek a neumdlí, dokud nedospěje k samotnému králi.*⁴⁹

Podobnou myšlenku najdeme i v dalším Filónově díle, kde uvádí: *Avšak duše ostatních lidí, pohlceny mořských proudem, opovrhly skutečnou moudrostí a oddaly se nestálým a náhodným záležitostem, z nichž žádná se netýká toho, co je nám nejvlastnější, totiž duše a rozumu, ale všechno se vztahuje k bezduchému tělu, s nímž jsme přirozeně spjati, či dokonce k věcem, v nichž je ještě méně života než v těle, jako je sláva, bohatství, moc a také pocty odtud plynoucí a všechny ostatní iluze vytvářené těmi, kteří nikdy nepohlédli do tváře pravdivé krásy, ale prožili život oddáni klamu a falešnému zdání.*⁵⁰ Už tedy tenkrát Filón věděl, že v životě záleží na důležitějších

---

⁴⁶ Plútarchos, *Consul. ad Apoll.* 116a.

⁴⁷ Tamtéž . O neměnnosti boží 142-143, s. 594-595.

⁴⁸ Tamtéž . O neměnnosti boží 142-143, s. 594-595.

⁴⁹ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží.* Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 159-160, s. 608-609.

⁵⁰ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží.* Praha: Alfaprint, 2001. O gigantech 15-16, s. 430-431.

věcech než jsou materiální věci a sláva, peníze, kariéra atd. Důležité je, aby se jednou mohl člověk podívat na sebe do zrcadla a viděl spokojenou a čestnou osobu.

Měli bychom se nebát a překročit hranice našeho myšlení, myšlenky, které nás přesahují a v tom můžeme nalézt opravdovou moudrost. *A přece je nelze přejít mlčením, ale z lásky k Bohu se musíme odvážit za hranice našich možností, a aniž bychom přidali něco ze svého, předvést místo mnohých řečí alespoň to málo, k čemu snad může dospět lidský rozum ovládaný láskou a touhou po moudrosti.*⁵¹

A sama moudrost bude naším průvodcem, kterého je třeba následovat. *Opatřen křídly se vznáší vzhůru, aby zde prozkoumal vzdušný prostor a jeho proměny. A míří ještě výše, k oblasti éteru a k nebeským okruhům, kde se spolu s hvězdami a planetami otáčí v tanci řízeném podle zákonů dokonalé nebeské harmonie. Následuje lásku k moudrosti jako průvodkyni, překračuje veškerou smyslovou podstatu a touží jen po té duchovní. Filón tuto představu užívá podobně jako Platón v metaforickém smyslu jako obraz lidského poznání: "Bez starostí o slávu, bohatství či pozemské rozkoše, ale jakoby v božském vytržení vyzdvižen vzhůru. Pohlížeje z výšin napínal jsem ostrážitě zrak svého rozumu a přitom jsem si blahorečil, že se mi vlastními silami podařilo uniknout strastem smrtelného života.*⁵²

Moudrost jako ctnost sama o sobě je darem, člověk by si toho měl vážit, rozvíjet a starat se o ní. Ti, kteří o sobě vykládají, že jsou moudří a pak za svoje moudrá slova či rady berou peníze, řekněme prodávají sami sebe, tak ti ji jen zneuctívají. *Naopak ten, kdo se za nimi vydává a touží kráčet v jejich stopách, poskvřňuje filosofii hanebnostmi pouhého zdání; proto se tomu říká „obnažit hanbu". Jak jinak by se totiž ukázaly a odhalily ohavnosti těch, kteří o sobě říkají, že jsou moudří, přitom však prodávají svou moudrost lacino, jako se to říká o těch, kteří na trhu vyvolávají cenu svého zboží, ať už pro malý zisk, nebo kvůli lákavým řečem a zábavným projevům, nebo pro nejistou a ničím nezdůvodněnou naději a přísliby, které se nijak neliší od pouhých snů?*⁵³ Jako obchodníky se zbožím, prodávají však svojí moudrost, jímž se živí lidské duše,

---

⁵¹ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O stvoření světa 4-6, s. 208-210.

⁵² ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O stvoření světa 70, s. 285-287..

⁵³ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O gigantech 38-39, s. 446-447.

představoval Platón sofisty, kteří své nauky rozvážejí po řeckých městech a vychvalují je na trhu jako nějací prodavači zeleniny.⁵⁴

V předchozím oddíle jsem uvedla, že Mojžíš byl pro Filóna myslitel par excellence, můžeme to vidět v jeho díle *O stvoření - Avšak Mojžíš, který dospěl až na samotný vrchol filosofie a důkladně poučen božským vnuknutím o mnohých nejdůležitějších věcech přírody, věděl, že ve jsoucích věcech musí být nutně jednak aktivní příčina, jednak to, co jí podléhá, a že aktivní příčinou je rozum veškerenstva, nejčistší a nejryzejší, mocnější než ctnost, mocnější než vědění, mocnější než samo dobro a krásno.*⁵⁵

V tomto úryvku nám Mojžíš ukazuje rozdíl mezi čestným a dobrým člověkem a hříšníkem. Ten, který je dobrý a spravedlivý může být nazýván božím synem, v druhém případě se jedná o odklonění od moudrosti k nestálým pozemským starostem. „*A poté,*“ říká Mojžíš, „*když andělé boží vcházeli k dcerám lidským a plodili sobě děti*“ (Gn 6,4). *V zásadě dává Mojžíš jméno „božích syn“ dobrým a spravedlivým lidem, naopak hříšníky nazývá „těly“.* „*Boží synové*“ jsou především ti, kdo poznali Jednoho, jak naznačuje Mojžíš v řadě výroků. „*To jsou čistí duchové, které Řekové nazývají héróové, zatímco Mojžíš jim dává výstižnější jméno andělé, neboť přinášejí zprávy od velkého vládce jeho podřízeným a zpravují ho o jeho potřebách.*“ Filónův alegorický výklad duší sestupujících k tělům umožňuje chápat *αγγελοι* i jako obraz lidských duší odvracejících se od zkoumání moudrosti k množství nestálých a náhodných záležitostí pozemského světa.⁵⁶

V případě Mojžíše lze najít mnoho důkazů o Filónově uznání, respektu a spojitosti s ctností jako je moudrost. V publikaci *O neměnnosti Boží* (148): *V případě Mojžíše to není jen jeden člověk, který se může honosit, že od něj byl poučen o základech moudrosti, ale celý mnohočetný národ.*⁵⁷

V publikaci *O ctnostech* Filón uvádí Mojžíšův vztah k jeho národu, jejich vztah k Bohu a taky nám vysvětluje to, že kdo touží po moudrosti, nebude mu bráněno jí

---

⁵⁴ Platón, *Prot.* 313c nn; srov. *Soph.* 231d.

⁵⁵ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží.* Praha: Alfaprint, 2001. O stvoření světa 7-8, s. 210-213.

⁵⁶ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží.* Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 1-2, s. 472-473.

⁵⁷ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží.* Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 146-148, s. 598-599.

získat a navíc bude odměněn věčnou milostí od Boha. *Pro samotného Mojžíše, při pohledu na to, co by se mělo zdát, že celý jeho národ měl od začátku nejbližší ze všech možných vztahů k Bohu, mnohem víc ryzí než ten, který se skládá ze svazku krve, dělal to dědicem všech dobrých věcí, které je povaha lidstva schopna přijmout, dával ze svého vlastního věci, která sám měl, a zapřísahajíc Boha dodávat to, co on sám nevlastnil, vědomím, že studnice jeho milosti jsou věčné, přesto nejsou vydávány všem lidem, ale jen prosebníkům; a prosebníci jsou lidé, kteří milují ctnosti a zbožnost, a je pro ně právoplatné vypít ty nejposvátnější prameny, jelikož neustále žízní po moudrosti.*⁵⁸

Mojžíš byl, ale také důležitou osobou, vysvětluje nám, co je Duch Boží. *Z výroků o tvůrci a řemeslníku posvátných děl je zřejmé, že „Bůh povolal Besaleela a naplnil ho božským duchem moudrosti, rozumu a vědění, aby byl schopen porozumět každému dílu“ (Ex 31,2). Takže to, co je duch boží, je takto definováno s dostatečnou jasností.*⁵⁹

O tom, jaký je duch, máme zmínku v tomto odstavci: *Avšak duch, který v něm přebývá, je moudrý a božský, neporušitelný, nedělitelný a nanejvýš ušlechtilý, který všude a veskrze naplňuje celek. Neboť tím, že přináší prospěch, se nijak neoslabuje, a to, že ve svém odevzdání poskytuje část sebe sama jiným, nijak nezmenšuje jeho vědění, důmysl a moudrost.*⁶⁰

Filón je toho názoru, že pokud mysl naplňuje moudrost, žádná neřest či klam nemají přístup do naší mysli. *Dokud totiž v duši září čisté paprsky rozumu, jejichž prostřednictvím moudrý člověk patří na Boha a na jeho síly, žádný ze lživých poslů nemá přístup k lidskému myšlení, ale všichni jsou od těchto posvátných nádob odděleni. Když ale dojde k pohasnutí a zatemnění světla našeho myšlení, zjevují se přátelé temnot, kterým se podařilo dosáhnout svého s pomocí oslabených a zženštilých vášní, jež jsou nazvány dcerami lidí, a kteří plodí své potomky sobě samým, nikoli Bohu. Ve stejné záři si prohlížejí prvorozené duše „zjevení“ dokonalých idejí v Platónově dialogu Faidros. Filón má ovšem na mysli „netělesnou záři“, jež daleko překračuje jasnost nebeského éteru a odhaluje lidské duši podobu ideálního světa. Žádný ze lživých poslů z Homéra víme, že bůh může vyslat k člověku „klamný sen“ a dokonce bohyně Iris, vlastní*

⁵⁸ Kirby, Peter. *Early Jewish Writings*. On the Virtues 79. [online].

⁵⁹ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O gigantech 22-25, s. 436-437.

⁶⁰ Tamtéž. O gigantech 25-28, s. 438-439.

poselkyně bohů, kterou Platón ztotožňuje s moudrostí, se zřejmě mohla stát „*lživým poslem*“.⁶¹

Můžeme najít i věci, které jsou sami o sobě ctnostmi a díky, kterým je naše mysl naplněna moudrostí a rozumem, ale i tak přesně najdeme bytosti, které jsou smíšené a dovolují nám užívat opačných vlastností. *Je tomu takto. Ze jsoucích věcí se některé nepodílejí ani na ctnosti, ani na špatnosti, jako například rostliny a nerozumní živočichové. Rostliny totiž nemají duši a jsou ovládnány růstem prostým představivostí. Živočichové zase postrádají rozum a řeč. Neboť rozum a řeč tvoří jakési obydlí špatnosti i ctnosti, které se v nich od přirozenosti zdržují. Některé věci se však účastní toliko na ctnosti a nepodílejí se na žádném zlu, jako například hvězdy. Neboť také o nich se říká, že jsou živé a rozumné, či spíše, že každá hvězda je sama rozumem veskrze ctihodným a nepřipustným vůči jakémukoli zlu. Existují ale také bytosti smíšené povahy, jako je člověk, který do sebe přijímá zcela protikladné věci - rozum i pošetilost, zdrženlivost i nevázanost, statečnost i zbabělost, spravedlnost i nespravedlnost, krátce řečeno, dobro i zlo, krásu i ošklivost, ctnost i špatnost.*⁶²

Moudrý člověk musí být i odvážný, aby se nezastavil před ničím a stále se učil moudrosti a také ji praktikoval. Tito lidé si zaslouží respekt a věčnou milost od Boha. *Toto jsou lidé, kteří jsou skutečně odvážní, být studenty a praktikanty moudrosti, ale ty ostatní lidé mají jen to, co si nezaslouží být nazváno, i když to předpokládá mít jméno, protože žijí v této nevyhlášené chorobě, nevědomosti, která velmi dobře pasuje a bývá označena drzostí, jak lidé říkají, že mince základních kovů nese často stejný dojem jako skutečné razítko a peníze.*⁶³

Taková ctnost jako moudrost přinášela i spoustu výhod. *Velice výstižně přisoudil Mojžíš prvnímu člověku také udělování jmen. (Gn 2,19) Jedná se totiž o moudré a královské dílo, a první člověk byl moudrý sám o sobě i skrze své sebevzdělávání, neboť byl stvořen boží rukou. Byl však také králem a vůdce má přece právo dát jméno každému ze svých poddaných. První člověk byl však přirozeně vybaven zcela mimořádnou suverenitou, protože Bůh, který ho pečlivě stvořil, jej poctil druhým*

---

⁶¹ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 3-4, s. 474-475.

⁶² ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O stvoření světa 72-73, s. 288-291.

⁶³ Kirby, Peter. *Early Jewish Writings. On the Virtues 4*. [online]

*místem, neboť jej ustavil svým vlastním náměstkem a vládcem všech ostatních bytostí.*⁶⁴ Filón zastává v zásadě představu o konvenčním charakteru lidské řeči: „*Neboť i řečtí filosofové tvrdili, že ti, kteří dávali věcem jejich jména, museli být moudří lidé.*” Ovšem Mojžíš posouvá tuto myšlenku ještě dále. Nepřipisuje první pojmenování některému z dávných lidí, ale právě jen prvnímu stvořenému člověku. Tak jako byl Adam zformován jako počátek vzniku všech lidských bytostí, tak stejným způsobem se zřejmě stal i prvním mluvčím lidského rodu - neboť jazyk by nemohl existovat, kdyby nebylo jmen.⁶⁵

Každý v nás v sobě máme svědomí, které nás v některých situacích nabádá k lepšímu chování či nám našeptává strach. Proto bychom takového chování měli zanechat, abychom si zachovali dar moudrosti napořád. *Bůh je totiž blízko, neboť vše naplňuje svým bytím, a protože nás střeží z takové blízkosti, ostýcháme se, nebo si alespoň dáváme pozor před nezdolnou mocí jeho vlády, tak strašné a neúprosné ve svých trestech, jakmile se rozhodne užít své trestající moci. A jestliže jednáme nespravedlivě, zanechme toho proto, aby nevyprchalo tak snadno božské pneuma moudrosti a nepřesídlilo jinam, ale aby zůstalo co nejdéle u nás, tak jako přebývalo u moudrého Mojžíše.*⁶⁶ „*U moudrého Mojžíše*“ vedle Mojžíšovy vlastní filosofické akribie odráží tento Filónův odkaz v židovském moudrosloví také hluboce zažitě ztotožnění Tóry s božskou moudrostí.⁶⁷

Ale ne každý si zaslouží mít možnost poznat moudrost, poznat ctnosti a milost Boží. Zaslouží si to jen ti, kteří jsou pokorní, čestní a připraveni vše přijmout bez vlastního profitu. *Jak již bylo dříve popsáno, že bohatství, které chrání tělo, bylo objeveno a věnováno lidem přírodou, ale více důstojný a slušný druh, který nepatří všem lidem, ale jen těm, kteří jsou opravdu slušní a slavní, musí nyní promluvit, tento druh bohatství moudrosti poskytuje prostředky rozumové, a morální, a přirozeného učení, a meditace, ze které ctnosti vyplývají, která vymýtí luxus z duše, vyvolají v ní*

---

⁶⁴ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O stvoření světa 148, s. 383-385.

⁶⁵ Leg. II, 14-15. Srov. K. Otte, *Das Sprachverständnis bei Philo von Alexandrien*, s. 45.

⁶⁶ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O gigantech 47, s. 452-454.

⁶⁷ Srov. Opif. 8.

*touhu po střídmosti a skromnosti, v souladu s podobností Boha, u kterého si to klade za cíl.*⁶⁸

Filón si uvědomuje, že moudrost tady byla dávno před tím než lidstvo samo, je to velmi stará ctnost a je jen pouze na Bohovi, komu dovolí tuto ctnost vlastnit a rozvíjet. *Navíc, moudrost je věc starší než moje vlastní narození, ale dokonce než stvoření univerzálního světa, není to ani zákonné ani možné, aby někdo rozhodoval v takové věci, ale Bůh sám, a ti, kteří milují moudrost bezelstně, upřímně a pravdivě.*⁶⁹

V tomto úryvku můžeme vidět velikost moudrosti Boha. Již předem předpokládal, co bude ovládat mysl ještě nenarozených lidí, věděl, že dají přednost věcem jednoduchým a lákavým před těmi opravdovými. *Čtvrtý den, když uspořádal zemi, vyzdobil také nebe. Nezařadil je přitom až za zemi proto, aby dal přednost slabší přirozenosti, kdežto tu silnější a více podobnou Bohu určil jako druhotnou, ale jako nejjasnější projev své svrchované moci. Byl si totiž předem vědom toho, jaká mysl bude ovládat tehdy ještě nezrozené lidi. Věděl, že budou svou pozornost věnovat spíše pravděpodobným a zdánlivě důvěryhodným věcem, v nichž jest mnoho řečeno, a nikoli čisté a neporušené pravdě. Že budou důvěřovat spíše tomu, co se jim bude ukazovat před očima, než Bohu a budou obdivovat spíše sofistiku než skutečnou moudrost.*⁷⁰ Neboť v reálném provedení sestavil naopak Bůh duši jako „přednější než tělo“, jak co se týče vzniku, tak i co do její zdatnosti. Stejně jako v případě jiných biblických paradoxů vidí Filón v tomto pořadí především pedagogický manévr božského tvůrce světa.⁷¹

Ctnost, která je právem uváděna jako první, moudrost. Ukazuje velikost Pána a Boha, jako toho, kdo si zaslouží vládnout, udělovat milosti a činit dobrodiní. *Takto tedy jen, který jest, prohlašuje sám svým vlastním výrokem nejvyšší moudrost ztělesněnou v Mojžíšovi za hodnou milosti, kdežto moudrost, která je jejím otiskem a napodobeninou a tedy druhotnou, neboť je vztažena k úrovni druhů, dává ocenit svými podřízenými mocnostmi, které ho reprezentují jako Pána a Boha, tedy jako toho, který vládne a který prokazuje dobrodiní.*⁷²

⁶⁸ Kirby, Peter. *Early Jewish Writings. On the Virtues* 8. [online]

⁶⁹ Kirby, Peter. *Early Jewish Writings. On the Virtues* 62. [online]

⁷⁰ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O stvoření světa 44-45, s. 252-255.

⁷¹ Srov. RUNIA, D.T., *Philo*, s. 200 n.

⁷² ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 109-110, s. 568-569.

4. Hříchy proti moudrosti

Jako každá věc na tomto světě, mají i ctnosti druhou, opačnou stránku. Ne každý je schopen unést tíži ctností a povinností, které to s sebou nese. A to se týká i moudrosti. Ctnost praktické moudrosti předpokládá skutečné úsilí o dosažení vytyčených cílů. Bez opravdové touhy po dobru, i přes krásné ideály a dobré úmysly, vyzní celá snaha prázdně a nicotně. Život bez moudrosti může mít až tragické následky pro duchovního člověka.⁷³ Láska k dobru roste konáním dobra a tím se i moudrost stává plodnější.⁷⁴

Jedním ze hříchů proti moudroti je ukvapenost a rozmařilost. Filón to nazývá nerozvážným až lehkovážným životem. *Pro ty, kteří vedou nerozvážný život, je odvaha cestou napravo, kdežto zbabělost jde vlevo. Lakomci hákliví na své peníze, kladou zase napravo šetrnost a nalevo bezuzdnou rozmařilost. A všichni, kdo jsou zdatní v kupeckých počtech, pokládají lstivost a úskočnost za něco žádoucího, kdežto dobromyslnost je pro ně něčím, čemu je třeba se vyhnout. Jiní se pak zase přiklánějí k pověrám jako k tomu pravému, kdežte před bezbožností prchají jako před něčím zavrženíhodným.* Proto je nevíra v bohy, pramenící z názoru, že ve světě neexistuje nic nepomíjivého v jistém smyslu pro platónského filosofa přijatelnější než „pověřivost“, neboť vede k jakémusi druhu apatie chránící ateistu také před strachem z bohů.⁷⁵

Filón i Mojžíš vidí největší problém člověka v naprostém spojení s tělem, což je zcela přirozené. Bohužel díky všedním povinnostem a starostem moudrost nemá šanci se zcela rozvinout. *Avšak největší příčinou nevědomosti je tělo a pouto tělesného vlastnictví. A také sám (Mojžíš) tomu přitakává slovy, že proto nemůže u lidí setrvat božské pneuma, „protože jsou tělo.“ Zajisté také manželství a výchova dětí, opatrování nutných věcí, špatná pověst plynoucí z chudoby, ale také jiné zaměstnání, ať už soukromé či veřejné, a mnoho jiných věcí vyčerpává sílu moudrosti dříve, než stačí rozkvést.*⁷⁶

⁷³ Srov. DACÍK, R., *Stručná asketika*, CMBF, Litoměřice 1978, s. 106.

⁷⁴ Srov. PIEPER, J., *Ctnosti*, Česká křesťanská akademie, Praha 2000, s. 28.

⁷⁵ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 161-163, s. 610-611.

⁷⁶ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O gigantech 29-31, s. 440-441.

Dále uvádí, co je základem nevědomosti, O gigantech (30). *Nic však není takovou překážkou jejího růstu, jako přirozenost těla. Ta totiž vytváří prvotní a hlavní základ ignorace a nevědomosti, na němž je vystavěno vše ostatní.*⁷⁷

Velkým hříchem lidstva je pokrytectví, i o tom se zmiňuje Filón. *Na krátkou dobu jsou zahaleni do symbolického šatu pověrčivosti, která je překážkou skutečné zbožnosti, a představuje tak velké nebezpečí pro ty, kteří jí podléhají nebo s ní přicházejí do styku. Když ale tento převlek odloží, zjeví se v nahotě svého pokrytectví a jsou usvědčeni jako cizinci, kteří se neoprávněně zapsali do seznamu největší ze všech obcí, totiž ctnosti, aniž by k ní měli jakýkoli vztah. Neboť všechno násilně trvá jen krátkou dobu, jak je zřejmé z původu tohoto termínu, jenž je odvozen od slova „malý“, které staří užívali k označení krátké časové lhůty.*⁷⁸

Nelze očekávat, že božství v nás bude přetrvávat navždy, pokud má naše duše sklony podléhat pokušením. *O božském pneumatu, je řečeno, že je pro něj zcela nemožné setrvat navěky v duši, která je tak dalece rozpolcená a proměnlivá, a nadto obtížena soužením tělesnosti jako tím nejtěžším břemenem.*⁷⁹

Člověk, který je ovládán rozkoší a nestřídmostí, takový člověk je pouze ovládán lidskými pudy a není tam místo pro vznešené ctnosti. *Ničeho z toho není ušetřen ani milovník rozkoše. Obtížen a stahován dolů tímto břemenem dokáže totiž jen stěží pozdvihnout hlavu, neboť mu jeho nezřízenost podráží nohy a způsobuje jeho pád. Neživí se tudíž nebeskou stravou, kterou prostřednictvím naučených pojednání poskytuje moudrost milovníkům kontemplace, ale tím, co vyrůstá podle jednotlivých ročních dob ze země a z čeho povstává nestřídmost v pití a jídle a všelijaké prostopášnosti; ty probouzejí a jitrí žádostivost vycházející od žaludku a otrocky napomáhající tomuto obžerství poněcují v něm ty nejnižší pudy. Takový člověk se lačně sklání nad výrobky kuchařů a pekařů a otáčeje hlavou kolem dokola, pokouší se zachytit něco z vůně těchto lahůdek. A kdykoli zahlédne bohatě zásobený stůl, zcela tomu propadá, vrhaje se na připravené jídlo s jedinou myšlenkou, aby se hned vším naplnil, neboť jeho záměrem není utišit hlad, ale nenechat nic nedojedeného. Je tedy zřejmé, že ve svých zubech*

---

⁷⁷ Tamtéž, s. 440-441.

⁷⁸ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 102-103, s. 562-563.

⁷⁹ Tamtéž, s. 472-473.

*nenese o nic méně jedu než had.*⁸⁰ Je přirozené, říká Filón, že lidské tělo, zhotovené z prachu země, přijímá potravu odpovídající jeho původu, kdežto duše, která je částí éterické přirozenosti přijímá odtud také svou potravu, neboť je živena rozmanitými druhy poznání.⁸¹

Abychom se vyhnuli jakémukoli odbočení ze správné cesty je vždy nutno najít zlatou střední cestu, kterou nám popisuje i Filón. *Abychom se tedy při jakémkoli chybném odbočení nemuseli střetnout s bojovně naladěnými nepravostmi, musíme se s veškerou svou vůlí a přáním držet střední cesty. Avšak středem mezi odvahou a zbabělostí je mužnost, mezi lehkovážným plýtváním a skrblickou šetrností stojí uměřenost, mezi úskočností a hloupostí zase moudrost, a mezi pověřčivostí a bezbožností je střední cestou zbožnost.*⁸²

---

⁸⁰ ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O stvoření světa 158, s. 398-401.

⁸¹ Leg. III, 161.

⁸² ŠEDINA M. *Filón Alexandrijský, O stvoření světa, O gigantech, O neměnnosti Boží*. Praha: Alfaprint, 2001. O neměnnosti boží 164-165, s. 612-613.

Závěr

Na závěr bych chtěla shrnout Filónovy představy o etice a ctnostech, a jak byly naplněny cíle této práce. V úvodu jsem uvedla, že jeden z cílů bude přiblížit život a tvorbu Filóna. Toto téma bylo zpracováno v první části práce. I když bohužel nemůžeme určit ani jeho přesný rok narození, tak z informací, které jsou známé, jsme dostali určitou představu o jeho životě. Filón pocházel z vlivné židovské rodiny, ale jak jsme se dozvěděli, byl plně ovlivněn řeckou kulturou. Jeho díla zůstala dochována v řeckém jazyce. Byl to typický praktikující Žid, tak je až s podivem, že v pozdějších publikacích byl dokonce nazván křesťanem. Jeho díla totiž využívali především křesťané a také díky nim se většina jeho děl dochovala. Když totiž došlo k vypálení alexandrijské knihovny roku 389 nebo 391, jednalo se o spor pohanů a křesťanů. Takže díky velké oblibě Filónových spisů se nám většina zachovala. A Filónův velký přínos je viděn právě v počátcích křesťanství. Snažil se také o alegorický výklad Starého zákona, s čímž se setkáváme v mnoha jeho dílech.

V druhé rozsáhlejší části práce se dozvídáme o jedné z ctností, kterou Filón zmiňoval nejvíce - moudrost. Z toho můžeme usuzovat, že ji považoval za velmi důležitou. Jak si byl Filón velmi dobře vědom, člověk je jednou z mála bytostí, která dokáže rozlišovat mezi dobrem a zlem, mezi tím, co je správné a špatné. V naší duši proto dochází občas ke konfliktu mezi racionální a iracionální částí, když se racionální část rozhodne držet kontrolu nad vášněmi a smysly. Filón se alegoricky snaží vysvětlit i vztah ctností a neřestí. Tedy na ukázce vyhnání Evy a Adama z ráje, Adam představuje rozum, Eva smyslové vnímání a had byl rozkoš. Tím, že byli vyhnáni z ráje, ztratili ctnosti. V tom vidí Filón ten zásadní klíč, ctnosti jsou nám dány darem od Boha a na nás je, zda si jich dokážeme dostatečně vážít a že si jich jsme hodni či naopak.

Moudrost je jako královna ctností, tím, že pochází z běžného života, se nedá přesně definovat, přesto si zaslouhuje první místo ve výčtu ctností. Ze Starého zákona jsme se dozvěděli, že každý může být „moudrý“. Protože moudrost je všude kolem nás a jen čeká, na toho, kdo ji hledá a skutečně po ní touží. Na druhou stranu Filón je přesvědčen o tom, že dokonalé ctnosti by měli náležet pouze dokonalému člověku, to je popsáno v jeho díle O stvoření světa. Pokud tedy budeme následovat správnou cestu, po které nás moudrost bude provázet, je to způsob k nalezení dokonalého života plného ctností. Protože pouze člověk, který je vedený moudrostí a dobrými úmysly, tak ačkoliv

cestou potká určité překážky, tak nakonec se do cíle dostane a zaslouženě. Jak se dozvídáme dál, tak v průběhu cesty nás čeká spousta rozkoše, neřestí, které nás budou chtít stáhnout na hříšnou stranu. Moudrý člověk, ale přesto ví, na čem v životě záleží a nenechá se zlákat. Nicméně ne všichni dokáží odolat a jejich duše jsou poté zatraceni a ovládnáni pouze chtíčem a materiálním bohatstvím. Pouze láska k Bohu nám dokáže dodat dostatek odvahy a můžeme se odvážit až za hranice našich možností a myšlení a to nám přinese opravdovou moudrost. Proto si tito lidé, ti opravdu „moudří“ zaslouží respekt a věčnou milost od Boha. V další publikaci O neměnnosti Boží jsme se dozvěděli, že pokud je člověk naplněn dobrem a ctnostmi, tak žádná neřest či hřích nemají šanci se ke člověku dostat. Každý ale v sobě máme takový hlásek, který nám našeptává a nabádá nás k neřestem či v nás vyvolává strach a obavy. Abychom si právem zasloužili Boží moudrost, musíme tomuto hlásku přestat naslouchat a odolat. I Filón si byl vědom toho, že moudrost tu byla dávno před lidstvem a je jen v rukou Božích, komu dovolí tuto ctnost vlastnit. Dává nám totiž nejen poznat, pochopit, ale i udělovat milosti a činit dobrodiní.

Koho nejvíce Filón uznával a obdivoval, byl to právě Mojžíš. Protože právě Mojžíš dospěl až na vrchol filosofie a byl poučen o moudrosti. Filón v jeho souvislosti opět uvádí, že kdo touží po moudrosti, tomu nebude bráněno. Právě totiž Mojžíš už věděl, že každý čin, má svoji reakci a důsledek a že právě rozum všech lidí je mocnější než cokoli na světě.

Poslední část práce se věnovala hříchům proti moudrosti. Protože i zdánlivé maličkosti už mohou být prohřešky proti ctnostem. Filón nám dává poznat ukvapenost a lehkovážný život, tito lidé oslavují hmotné statky a před zbožností se ukrývají. Dalším velkým hříchem je nevědomost, protože je naší povinností vědět. Pro člověka je typické spojení s tělem, ale právě díky všedním povinnostem se může stát, že moudrost nedostane prostor pro dokonalé rozvinutí. Nesmíme však nechat dovolit, aby nad námi převzaly kontrolu lidské pudy. Závěrem bych chtěla zmínit, že existuje vždy zlatá střední cesta, kterou je třeba se vydat. Tuto cestu popisuje Filón, abychom neodbočili ze správné cesty.

Pro další rozšíření práce vidím jako dobrý nápad podívat se na další z kardinálních ctností. Jaký na ně měl Filón názor a jak o nich psal ve svých dílech. Také pro lepší pochopení všech ctností a doby, ve které Filón žil a tvořil, bych si pro srovnání vybrala další filosofy. Jak oni psali o ctnostech, ale pořád v tomto období, abychom dokázali uceleně pochopit význam Filóna Alexandrijského.

Seznam literatury

BENEŠ, Albert Josef. *Morální teologie*. 4. vyd. [Praha]: Krystal OP, 1994. 223 s. ISBN 80-901528-3-X.

DACÍK, Reginald Maria. *Mravouka: [katolická mravouka podle zásad sv. Tomáše Akvinského]*. 2. vyd. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1946. 419 s. Dominikánská edice Krystal; sv. 68.

ELIADE, Mircea et al. *Encyklopedie mystiky*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2000- . sv. Logos; sv. 1, 3, 5, 6, 7, 8. ISBN 80-7203-266-6.

FILÓN Z ALEXANDREIE. *O stvoření světa; O gigantech; O neměnnosti boží: řecko-česky*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2001. 695 s. Knihovna antické tradice; sv. 2. ISBN 80-7298-038-6.

JEŽEK, Václav. *Filón Alexandrijský, jeho teologie, exegeze a vliv na pozdější autory*. Vyd. 1. V Prešove: Prešovská univerzita, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2004. 262 s., [11] l. obr. příl. ISBN 80-8068-318-2.

Kirby, Peter. *Early Jewish Writings*. © 2001-2013 Peter Kirby. [citace 20. Března 2016]. Dostupné na WWW: <http://www.earlyjewishwritings.com/philo.html>

KOVÁŘ, František. *Filosofické myšlení hellenistického židovstva*. 2., přehlednuté vyd. V Praze: Herrmann & synové, 1996. 215 s. ISBN 80-238-0472-3.

LIBERA, Alain de. *Středověká filosofie: byzantská, islámská, židovská a latinská filosofie*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2001. 551 s. Dějiny filosofie; sv. 5. ISBN 80-7298-026-2.

NESVADBA, Petr. *Slovník základních pojmů z filosofie*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1999. 149 s. ISBN 80-7168-627-1.

RÁDL, Emanuel. *Dějiny filosofie. I., Starověk a středověk*. Reprint 1. vyd. Praha: Votobia, 1998. 514 s. Velká řada. ISBN 80-7220-063-1.

Malá československá encyklopedie. 1. vyd. Praha: Academia, 1984-1987. 6 sv.

SKOBLÍK, Jiří. *Přehled křesťanské etiky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997. 319 s. ISBN 80-7184-357-1.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla: (příručka křesťanské dokonalosti)*. Vyd. 5. (v nakl. Refugium). Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. 471 s. Dílo Tomáše Špidlíka; 6. ISBN 978-80-7412-111-1.

TOMÁŠ AKVINSKÝ. *Theologické summy svatého Tomáše Akvinského: doslovný překlad*. V Olomouci: Profesori bohosloveského učiliště řádu dominikánského, 1937-1940. 6 sv. Krystal. Spisy sv. Tomáše Akvinského.

ABSTRAKT

FUKOVÁ, B. *Etika Filóna z Alexandrie*. České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Z. Svobodová.

Klíčová slova: Filón, Alexandrie, etika, filosofie, helénismus, ctnost, moudrost, Mojžíš, alegorie, Bible.

Práce se zabývá učením Filóna z Alexandrie. První část charakterizuje život Filóna, město Alexandrii v době jeho života a autory, které Filón obdivoval. Dále popisuje charakter jeho děl, jak na to pohlíží jiní autoři a také jeho význam pro pozdější generace. Druhá část se týká ctností všeobecně a jedné z kardinálních ctností - moudrosti. Zmiňuje úryvky z několika Filónových děl, které přímo souvisí s moudrostí a s tím, jak ji Filón chápe. Všechny knihy se shodují v tom, že tato ctnost je velmi důležitá a je to boží dar, kterého bychom si měli vážit. V poslední části nás práce seznamuje s hříchy proti moudrosti, kterých bychom se mohli dopustit. V závěru práce je uvedeno, že důležité je najít ve všem zlatou střední cestu.

ABSTRACT

Ethics by Philo of Alexandria

Key words: Philo, Alexandria, ethics, philosophy, Hellenism, virtue, wisdom, Moses, allegory, Bible.

The bachelor thesis deals with doctrine by Philo of Alexandria. The first part describes about life of Philo and city Alexandria during his life. Also there is a mention about the authors who he admires most. Next it explains character of his writings, what other authors said about it and its importance for future generations. In the second part there is a description of virtue in general and one of the cardinal virtue - wisdom. It mentions extracts of Philo's writings, which are related to wisdom and how Philo comprehend it. All his writings coincide that wisdom is very important virtue and it is gift from God, which we should appreciate. In the last part there is a chapter about sins against wisdom, which we could have committed. In conclusion, there is a statement about that important thing is to find in all the golden mean.